

is de tuinmanifestatie "Fleurig", die nu voor de derde keer wordt georganiseerd. Daar komen in drie weken tijd zo'n 100.000 bezoekers op af. Er zijn modeltuinen en er is verkoop van allerlei typisch landelijke producten."

Toch is dit publiek niet alleen maar prettig voor het landgoed, want er huist ook een kolonie rosse vleermuizen. Lanen met oude bomen blijven speciaal voor deze dieren in tact en dode bomen worden gecandelaberd. Om de dieren te ontzien, mogen de bezoekers van Fleurig na halftien 's avonds niet meer in de tuin komen. Lub: "Er zijn speciale IVN-gidsen, die vleermuiswandelingen verzorgen. Je kunt de dieren niet zien, maar wel horen door middel van speciale detectoren, die het geluid versterken. Ook zijn er wandelingen onder leiding van het "Gilde" in Ede, waarbij het publiek alles te horen krijgt over het landhuis en de natuur op het landgoed."

W. Beekman is freelance journalist.

ZIJN DE BOS- EN NATUUR- GEBIEDEN IN NEDERLAND TOEGANKELIJK GENOEG?

R. Abma

Toen de Grontmij in 1995 een onderzoek deed naar de openstelling van bos- en natuurgebieden, bleek dat 79% van de terreinen op een of andere wijze toegankelijk was voor bezoekers – bijvoorbeeld openstelling op wegen en paden of volledige openstelling. Het viel op, dat de mate van openstelling verschilde bij de belangrijkste terreinbeheerders. Zo had Staatsbosbeheer 81% van haar totale areaal opengesteld, Natuurmonumenten 77% van haar totale areaal, Provinciale landschappen 71% en Defensie 40%. Verder is er onderscheid gemaakt in droge en natte terreinen, waarbij duidelijk werd, dat droge bos- en natuurterreinen toegankelijker zijn voor bezoekers. De gegevens zijn natuurlijk ook op regionale verschillen te analyseren. Grote verschillen zijn daar niet in te ontdekken, maar wel valt het bijvoorbeeld op, dat de regio Noord het grootste aanbod volledig opengesteld bos- en natuurterrein heeft (9%). Tevens blijkt dat er bij de Provinciale Landschappen wel wat grotere regionale verschillen te zien zijn. Zo bezitten zij in de regio Noord relatief de grootste hoeveelheid afgesloten terrein (42%), maar in de regio Oost juist de kleinste hoeveelheid afgesloten terrein (13%).

83

Agenda

De openstelling van bos- en natuurterreinen is vervolgens expliciet op de beleidsagenda gekomen. Zo streeft het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit naar een openstelling van 90 % in 2020. Staatsbosbeheer heeft dat percentage inmiddels al gehaald en het is de bedoeling dat andere terreinbeherende organisaties dat voorbeeld zullen volgen. Om de vorderingen op dit gebied te kunnen volgen, heeft het

ministerie van LNV dit jaar aan Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum opdracht gegeven een herhalingsonderzoek uit te voeren naar de openstelling van bos- en natuurterreinen in Nederland. Eind 2003 moet dat onderzoek klaar zijn.

In grote lijnen wordt bij dit herhalingsonderzoek dezelfde opzet als bij het onderzoek uit 1995 gehanteerd. In verband met de – beperkte – beschikbare onderzoekstijd concentreren we ons hierbij in eerste instantie op de situatie

Bijna 80% van het bos is toegankelijk op paden. Foto: Hans Dekker.

Toegankelijkheid

De meerderheid van het Nederlandse bos (79%) is vrij toegankelijk op paden; voor 5% geldt een beperkte openstelling. Van de beperkt toegankelijke bossen is niet nagegaan wat die beperking inhoudt. Veelal zal het hier gaan om bossen, die opengesteld zijn voor diegenen die een of andere vorm van toegangskaart hebben (zoals bijvoorbeeld park Hoge Veluwe). Zo'n 16% is afgesloten of niet opengesteld, waarbij opgemerkt moet worden, dat hieronder begrepen zijn de bossen, die in het veld voorzien zijn van borden "rustgebied voor het wild", of bospercelen zonder toegangsweg, gelegen in weilanden of akkergebieden. Andere categorieën niet opengesteld bos zijn bijvoorbeeld militaire terreinen en particuliere bezittingen, waarvan de toegang verboden is voor onbevoegden.
Bron: Meetnet Functievervulling bos, 2003

bij de vier eerder genoemde terreinbeheerders. In een volgend onderzoek kan de openstelling bij gemeenten, overige terreinbeherende organisaties en particulieren aan bod komen. Verder is er bij de nieuwe opzet een categorie 'beleefbaar' bijgekomen. Menig afgesloten terrein dat niet opengesteld kan worden, blijkt goed beleefbaar te zijn. Het gaat dan om terreinen die maximaal 300 meter vanaf de weg liggen en die dus visueel beleefbaar zijn.

Ook zijn er gebieden waar veel inspanning is gedaan om het terrein te kunnen beleven. Te denken valt aan het organiseren van meer dan 100 excursies per jaar, of het plaatsen van uitkijktoren en vogelkijkhutten. Deze beleefbare terreinen vallen niet onder de noemer 'opengesteld' met het landelijke streefpercentage van 90%. De categorie 'beleefbaar' is enkel toegevoegd, om het beeld van de recreatiemogelijkheden van bos- en natuurterreinen te completeren.

R. Abma werkt bij de Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum (KIC).

EXTRA LEUKE EXCURSIES

M. de Kanter en J. Eppink

Als beheerder van een natuurgebied wil je je bezoekers actief betrekken bij de natuur en het beheer ervan, je wilt van de excursie een speciale belevenis maken. Maar wat moet je dan vertellen? Moet je altijd wat vertellen? Hoe kan je de zaak verlevendigen, zodat de bezoekers mee gaan denken? Wat kun je doen met bijvoorbeeld kleine kinderen?

Het IVN (de Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie) heeft veel ervaring met het opleiden van excursiebegeleiders, zowel met vrijwilligers als met betaalden. Daarvoor bestaan basiscursussen, maar ook specifiekere cursussen, bijvoorbeeld voor bepaalde groepen zoals jongeren, speciale vaar- of excursies, of excursies over het maken

van spannende speurtochten. In dit artikel staan vele tips voor het opzetten van extra leuke excursies (of beheersactiviteiten).

De rode draad

Een geschikte manier om bij een excursie de aandacht te krijgen en te houden,

Voorbeelden rode draden

Zoek de 10 verschillen

Tegenstellingen of overgangen blijken een goede basis te zijn voor een rode draad in een excursie. Vaak biedt de natuur je zulk vergelijkingsmateriaal: 'maaien of plaggen', 'van zout naar zoet', begrazen of nietsdoen', 'van water naar land'. Telkens neem je de bezoekers mee naar contrasterende plekken en laat je hen zelf zoeken naar de verschillen.

Pluk de dag

Veel mensen koesteren stil de wens om weer eens een keer echt vroeg op te staan en met de natuur wakker te worden. Zie hier een rode draad: het ontwaken van de natuur. Als beheerder ken je de geschikte plekjes. Plekjes om die vele verschillende vogels op hun biologische wekker wakker te horen worden. Die heuvel waar je de zon ziet opkomen. In sommige hoekjes blijft de dauw net even langer liggen.

Nature by night

Je schept in een 'avondnevel-wandeling' een mystieke sfeer met mythen en sagen van witte wieven tussen kromgegroeide jeneverbessen. In de schemer ga je heksen zien of vleermuizen; soms helpt een batdetector om ze hoorbaar te maken. Nog later, als het echt donker is, kom je nachtdieren op het spoor en laat meer over hun levenswijze zien en horen. De bezoekers worden (als ze dat willen) één voor één aan de kant van het pad aan hun eigen nacht 'overgeleverd'. Een kwartier lang ervaren ze (buiten elkaars gezichtsveld) wat de nacht voor hen betekent. Daarna verzamel je ze en deel je de ervaringen.

Verstoppertje

Geef de mensen iets om naar uit te kijken, zoals een bever of een ijsvogel. De kans dat je ze echt tegenkomt is klein, maar je kan je excursie wel ophangen aan zo'n aansprekend beestje, waar leeft-ie, wat eet-ie, hoe komt het dat-ie zo moeilijk te vinden is, wat wordt er gedaan om het gebied leefbaar te maken voor het dier? Stiekem leg je ook van alles uit over dat wat wel zichtbaar is: de habitat van het dier.